

РЕЦЕНЗИЯ

върху

научните трудове за участие в конкурс
за заемане на академична длъжност „професор“
по професионално направление:

2.1 Филология (Славянски езици. Руски език - Лингводидактика и превод),
обявен в Държавен вестник, бр. 24 от 17.03.2023 г.

с кандидат

доц. д-р Илка Любенова Бирова

Рецензент:

проф. д-р Галина Николова Шамонина,

Департамент „Чуждоезиково обучение и следдипломна квалификация“,

Главен секретар на

Варненски свободен университет „Черноризец Храбър“,

Професионално направление 1.3 Педагогика на обучението по руски език
(Иновационни технологии в обучението по чужд език)

Основание за представяне на рецензията:

участие в състава на Научното жури за заемане на академична длъжност
„професор“ съгласно Заповед № РД 38 – 195 от 25.04.2023 г. на Ректора
на Софийски университет „Св. Климент Охридски“.

1. Оценка за съответствие с минималните национални изисквания и изискванията на Софийски университет „Св. Климент Охридски“

За участие в обявения конкурс са подадени документи на доц. д-р Илка Любенова Бирова, която е единствен кандидат по тази процедура.

Доц. Илка Бирова участва в конкурса с научни трудове, които напълно съответстват на минималните национални изисквания по чл. 26 от ЗРАСРБ и тези на СУ „Св. Климент Охридски“ за заемане на академичната длъжност „професор“ в професионално направление 2.1 Филология (Славянски езици. Руски език - Лингводидактика и превод).

2. Данни за кандидата

Доц. д-р Илка Бирова завършва специалност „Руска филология“ в Софийския университет през 1981 г. През 2000 г. става доктор по педагогика по професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по (Методика на обучението по руски език). През 2006 г. става доцент по научна специалност 05.04.18 Славянски езици (руски език – предучилищна и начална училищна лингводидактика).

И. Бирова е извървяла целия път на академичното израстване - заема последователно длъжностите „асистент“, „старши асистент“, „главен асистент“ и „доцент“ (2006 – до настоящия момент).

3. Обща характеристика и оценка на научната продукция на кандидата

Доц. д-р И. Бирова има над 100 публикации. За участие в конкурса тя представя 48 от тях: 1 хабилитационен труд - *„Игра в обучении русскому языку как иностранному. Исследование игры как образовательного феномена“* (Москва: Еврошкола, 2017, 276 стр., първо издание на руски език) и *„Играта като образователен феномен в чуждоезиковото обучение“* (София: УИ „Св. Климент Охридски“, 2021, 296 с. – второ издание на български език); 5 статии, публикувани в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация; 41 статии и доклади – публикувани в реферирани списания или редактирани колективни томове и 1 учебно пособие, което се използва в училищната мрежа.

Представени са данни за 7 участия на кандидата в университетски (4), национални (2) и международни (1) научни или образователни проекти.

Тематиката на представената научна продукция е актуална и представя доц. Илка Бирова като интердисциплинарен изследовател. Публикациите отговарят на областта и професионалното направление на обявения конкурс. Постиженията на кандидата са отразени в справката, приложена към документите за конкурса. Представените публикации имат приносен характер в областта на лингводидактиката и превода и безспорно практическо приложение.

4. Характеристика и оценка на учебно-педагогическата дейност на кандидата

Доц. д-р Илка Бирова има 42 години трудов стаж, от които 37 г. като преподавател в Софийския университет.

Тя води учебните дисциплини *„Преводът като интеркултурен диалог“* в магистърска програма *„Език. Култура. Превод“* в специалност *„Руска филология“*, *„Практически руски език за студенти русисти“*, *„Играта в обучението по руски език“* – избираема дисциплина, *„Странознание на Русия“* (от 2023); *„Руски език за икономисти“* в Стопански факултет (от 2017); *„Руски език като втори чужд“* със специалност *„Туризъм“* (2020-2022); *„Методика на ранното чуждоезиково обучение“* във Факултета по науки за образованието и изкуствата; *„Игрово взаимодействие в ранното чуждоезиково обучение в началното училище“* в магистърска програма по ранно чуждоезиково обучение (от 2010 до настоящия момент). Според представените документи за обявения конкурс изискуемата учебна натовареност е налице.

Оценката ми за учебно-педагогическата дейност на кандидата е висока и се потвърждава от качеството на учебното пособие, което се използва в училищната мрежа, от дългогодишния ѝ опит като лектор в бакалавърски и магистърски програми, лектор в семинари за усъвършенстване на учители по руски език, които преподават в детските градини, средното училище и висшите училища (2014-2017) и участието в преподавателски мобилности по програма *«Еразъм+»*. Доц. И. Бирова непрекъснато повишава професионалната си квалификация в различни форми в страната и чужбина.

5. Оценка на приносите в приложените публикации

Кандидатът представя солидна справка с описание на конкретните постижения и приноси в представените за конкурса публикации.

Ще акцентирам върху монографичния труд на кандидата - „Игра в обучении русскому языку как иностранному. Исследование игры как образовательного феномена“ (Москва, Еврошкола, 2017.) който считам за водещ в нейната научно-изследователска и преподавателска дейност.

В обем от 276 страници, трудът е структуриран съобразно научния стандарт и включва увод, четири глави, заключение, библиография и две приложения. Посочени са над 240 източника, голяма част от които са публикувани през последните години.

Монографията на доц. И.Бирова е значимо научно изследване на играта като лингвометодичен феномен.

Убедително е представена теоретичната рамка на изследването: направен е обзор на актуалното състояние на играта в контекста на различни хуманитарни науки (философия, лингвистика, психолингвистика, психология, педагогика и лингводидактика), съвременни концепции и класификации по темата от различни автори (глава 1). Въз основа на установения от автора "дефицит на игра" в образователната практика е направено за първи път обемно изследване на играта и нейния лингводидактичен потенциал. Проучен е опитът на валдорфските училища в Германия и други страни, личностно-хуманната педагогика на Ш. Амонашвили в Грузия, сугестопедичния метод на д-р Г. Лозанов в България (глава 2), анализиран е опитът на учителите по чужд език (глава 3).

Заклученията на автора се основават на задълбочено проучване на съществуващите литературни източници и натрупания практически опит в различни страни (България, Русия, Великобритания, Словакия, Чехия, Сърбия). Аргументирано е обоснована водещата теза на автора, че играта трябва да се оценява и изследва като необходима форма на организация на учебния процес и да се използва активно в съчетание с традиционните учебни методи и иновационни технологии, като при това се отчита спецификата на всеки отделен етап на обучение, неговият характер, а също така възрастта и интересите на обучаваните.

Целта на изследването е постигната, предложена е многостранна, систематизирана и добре структурирана разработка на научния проблем. Книгата е полезна и в теоретичен, и в практико-приложен план.

Научната стойност на труда виждам в разработването на авторска концепция за преподаване на руски език като чужд на деца и възрастни, използвайки играта

на всички етапи (глава 4). Това значимо постижение е подкрепено с конкретни методически указания за организиране и реализация на играта на различни етапи на обучението.

Практическата стойност на изследването се състои в разработването на методически указания за използването на играта на различни етапи от обучението, съдържащи и препоръки за организиране на игрови дейности в обучението по руски език като чужд. Тук следва да подчертаем и полезния за практиката на чуждоезиковото обучение анализ на разнообразни игрови технологии и игрови занятия, използвани в различни образователни степени – от детската градина до висшето училище. Ценна е типологията на игровите упражнения, съставена от автора, като се посочват техните специфики и примери за трансформация на езикови и речеви упражнения в игрови упражнения.

Представените за участие в конкурса статии и доклади анализират различни аспекти на обучението по руски език като чужд. Преобладаващата част от тях са в областта на лингводидактиката и изследват играта като образователен феномен. Няма разлика между подходите и анализа, които се правят в монографичния труд и представените научни публикации.

Втората група статии са в областта на превода и представят изследвания на автора за различни по стил и жанр текстове. Важни са изводите за преводаческите стратегии и особеностите на субтитрирането като вид филмов превод.

Цялостното запознаване с монографичния труд и публикациите на доц. д-р Бирова са основание да се направи извод, че в представените за конкурса трудове се съдържат научни и научно-приложни резултати, които представляват принос в чуждоезиковата методика и превода. Формулираните от автора приноси в областта на лингводидактиката (1) и превода (2) отразяват действително постигнати резултати, които приемам.

Въз основа на анализа на научните трудове на доц. д-р И.Бирова бих отбелязала следните конкретни приноси:

1. В теоретичен план:

- разработено е комплексно теоретично изследване на играта като образователен феномен в чуждоезиковата методика;
- представен е авторски лингводидактичен модел за обучение по чужд език с активно участие на играта, съдържащ педагогически подходи и процедури.

2. В теоретико-приложен план:

- анализирани са разнообразни видове игрови технологии на базата на конкретни примери от обучението по руски език в българските училища;
- разработени и приложени в практиката са методически указания за прилагането на игрови технологии и упражнения на различните етапи на обучение по чужд език в детска и възрастна аудитория;
- проучени са различни аспекти на превода и са обобщени полезни преводачески стратегии.

Научните постижения на кандидата са отразени в значително количество цитирания, 10 от които са в реферирани и индексирани в световните бази данни научни издания (8 в Web of Science, 2 в Scopus) и 22 – в РИНЦ.

6. Критични бележки и препоръки

Нямам критични бележки към представените материали.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

След запознаване с представените в конкурса материали и научни трудове, анализ на тяхната значимост и съдържащите се в тях научни и научно-приложни приноси, **потвърждавам**, че те отговарят на изискванията на Закона за развитието на академичния състав в Република България, Правилника за прилагането му и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“.

Давам своята положителна оценка на кандидатурата.

Въз основа на гореизложеното, убедено препоръчвам избирането на доц. д-р Илка Любенова Бирова за академичната длъжност „професор“ по професионално направление 2.1 Филология (Славянски езици. Руски език - Лингводидактика и превод).

15.06.2023 г.

проф. д-р Галина Шамонина